

Oslo 30. mai 2005

Utdanningsdirektoratet

Pb.2824 Tøyen

0608 Oslo

Høring – forslag til ny læreplan i KRL

Det teologiske Menighetsfakultet (MF) viser til Utdanningsdirektoratets høringsbrev av 10.03.05, deres ref. 05/478-ah. Denne høringsuttalelsen legger vekt på å formulere de *prinsippene* som bør gjelde for en revisjon for læreplanen i KRL, ut fra de normative kildene for faget og læreplanrevisjonen. I den forbindelse er det et hovedpoeng at faget skal stimulere til integrerende sosialisering, til forskjell fra assimilering og segregering. Ut fra prinsippene vurderes så forslaget til ny læreplan. I større eller mindre grad ivaretar forslaget de fleste prinsippene. *Kritikken* av læreplanforslaget retter seg særlig mot følgende punkter:

- Den nye læreplanmalen fører til en viss svekkelse av faget som kilde til tro, moral og livstolkning
- Retningslinjene for de nye læreplanene tolkes slik en faktisk *svekker* det som skulle være *det felles innholdet* i dette og i andre fag.
- Kompetansemålene i planen blir gjennomgående alt for lite spesifikke.
- Det hovedområdet hvor *livssyn* inngår, er ikke godt nok gjennomarbeidet. Begrepsbruken knyttet til humanisme er uklar, og sekulær humanisme får for stor vekt i forhold til andre (sekulære) livssynstradisjoner.

Normative kilder for faget og for læreplanrevisjonen

Den pågående reformen av grunnsopplæringen innebærer at det nå utvikles nye læreplaner for alle fag. Ut fra *St.meld. nr. 30 (2003-2004)* og *Innst. S. nr. 268 (2003-2004)* er det utarbeidet en ny felles mal for læreplanene. Etter stortingsbehandlingen har departementet sammenfattet prinsippene og retningslinjene for de nye læreplanene i *Rundskriv F- 13/04*.

Utdanningsdirektoratet har gjort nærmere rede for læreplanmalen i *Retningslinjer for arbeid med læreplaner for fag*. Men forslagene til nye læreplaner må også vurderes ut fra andre normative dokumenter. Det gjelder først og fremst *Generell del av læreplanverket* og den såkalte *Læringsplakaten*.

En vurdering av forslaget til ny læreplan for KRL må i tillegg ta hensyn til lovgivningen for faget, Høyesteretts tolkning av lovgivningen i KRL-dommen (Rt 2001, s. 1006), uttalelsen om faget fra FNs menneskerettskomité, departementets høringsbrev av 8.2.2005 med forslag til endringer i opplæringsloven etter uttalelsen fra FN-komiteen, gjeldende læreplan for KRL og diverse forarbeid og implementeringsarbeid som tolker faget. De viktigste *forarbeidene* er flertallsuttalelser i ulike innstillinger som gjelder lovgivning eller læreplan for faget: Innst. S. nr. 15 (1995-96), Innst. S. nr. 103 (1995-96), Innst. O. nr. 95 (1996-97) og Innst. S. nr. 240 (2000-2001). I en særstilling står stortingsmeldingen om evalueringen av faget, *St.meld. nr. 32 (2000-2001)*. Her presiseres på viktige punkter den fagforståelsen som ligger til grunn for gjeldende læreplan: KRL skal forstås som et fag for integrerende sosialisering, til forskjell fra assimilierende og segregerende sosialisering (jf. samme sted, s. 9 og s. 47f). Av *Innst. S. nr. 240 (2000-2001)* (s. 2) framgår det at en samlet stortingskomité har stilt seg bak en slik fagforståelse. Implementeringsarbeidene har også betydning for å tolke lov og læreplan. De viktigste er samlet i *KRL-boka*, bl.a. lærerveiledningen, rundskriv om oppfølging av evalueringen av faget, informasjonsskriv til foresatte og meldingsskjema for delvis fritak.

Menneskerettskomiteens fagforståelse

FNs menneskerettskomité bygger sin uttalelse på to sentrale påstander. Den ene påstanden er at faget gir prioritet til kristne læresetninger/trossetninger. Den andre påstanden er at faget ikke bare skal formidle kunnskap, men også legger opp til utøvelse av en bestemt religion (kristendommen). Begge påstandene er misvisende, men de viser samtidig at bestemmelsene for faget på disse punktene bør presiseres. Departementets forslag til endringer i opplæringsloven er et bidrag til en slik presisering. Dette bør også følges opp i læreplanen. Av læreplanen bør det framgå klart at faget skal behandle religioner og livssyn som likeverdige sannhetskandidater og at religionsutøvelse ikke skal være en del av KRL som et ordinært skolefag. Faget er som helhet pedagogisk og kulturelt begrunnet, og det skal ikke gi opplæring til en bestemt tro. Dette framgår også klart av departementets høringsbrev med forslag til endringer i opplæringsloven. Faget er og bør være et ordinært skolefag, i samsvar med prinsippene i den generelle delen av læreplanverket.

Prinsipper for revisjon av læreplanen i KRL

Ut fra de normative kildene for faget og uttalelsen fra menneskerettskomiteen skal vi formulere de viktigste saklige hensyn som bør styre revisjonen av læreplanen. Vårt hovedsynspunkt er at hensynene best kan forenes og knyttes sammen med utgangspunkt i *den overordnede fagforståelsen* som ligger til grunn for gjeldende læreplan og som er presisert særlig tydelig i *St.meld. nr. 32 (2000-2001)*. Videre tar vi som utgangspunkt at revisjonen av læreplanen i denne forbindelse ikke skal være noen revisjon av selve faget, jf. *Innst. S. nr. 268 (2003-2004)*, s. 15. Derimot må en vurdere justeringer som kan gjøre fagprofilen klarere og samtidig bidra til å imøtekomme kritikken fra menneskerettskomiteen. Hvordan faget da bør tilpasses den nye læreplanmalen, kommer vi tilbake til.

1. KRL bør profileres ennå klarere som et felles fag for integrerende sosialisering

Dette bør etter vårt syn være det overordnede prinsippet ved revisjon av læreplanen. I praksis betyr det å sikre og utvikle videre den fagforståelsen som vi allerede finner i gjeldende læreplan og i stortingsmeldingen og stortingsbehandlingen som lå til grunn for denne læreplanen. Gjennom en slik profilering vil en etter vårt syn også ivareta hele bredden av relevante menneskerettigheter på den beste måten. Hva en slik profilering mer konkret innebærer, blir utdypet i noen av de følgende punktene.

2. KRL bør videreføres som et ordinært skolefag

Som ordinært skolefag må KRL selvfølgelig utformes i samsvar med retningslinjene i den generelle delen av læreplanverket, bl.a. når det gjelder forståelsen av enhetsskolen, synet på kunnskap, læring og opplæring, didaktiske rammer og arbeidsmåter, og når det gjelder forståelsen av allsidig dannelse som sluttmaal for opplæringen. I behandlingen av Læringsplakaten la Stortinget også vekt på elevenes utvikling av identitet og på etisk og kulturell kompetanse (Læringsplakaten, pkt. 4). Dette er helt i tråd med synet på kunnskap og dannelse i læreplanens generelle del. Det er også godt samsvar mellom forståelsen av KRL som et fag for integrerende sosialisering og synet på kunnskap og dannelse i generell del av læreplanen. Dette blir også utdypet nærmere i noen av de følgende punktene.

3. For elever fra både majoritet og minoriteter bør religiøs og livssynsmessig identitet fortsatt ivaretas og stimuleres med utgangspunkt i elevenes egen tilhørighet og egne tradisjoner

Gjennom læreplanrevisjonen bør dette hensynet ivaretas minst like godt som i gjeldende læreplan. Prinsippet svarer til at skolen skal støtte opp om det arbeidet som primært er foreldrenes ansvar: å ta seg av oppdragelsen av barna. Dette er et nøkkelpunkt i forståelsen av faget som et opplegg for integrerende sosialisering, og det har god støtte i generell del av læreplanen. Det er også i tråd med Læringsplakaten (pkt. 6), som legger vekt på at skolen skal fremme tilpasset opplæring. Tilpasset opplæring bør også ta hensyn til elevenes kulturelle, religiøse og livssynsmessige bakgrunn og forutsetninger.

4. Faget bør ha et fastsatt, allsidig innhold, men samtidig gi romslig plass for differensiert eller tilpasset opplæring ut fra lokale forhold

I den reviderte læreplanen bør også dette hensynet ivaretas minst like godt som i dag. Faget skal bidra til en felles kulturkompetanse og gi felles referanserammer for elever fra både majoritets- og minoritetsgrupper. Det er et mål at alle elever skal tilegne seg en viss felles, flerkulturell kompetanse. Det tilsier at faget også har et felles innhold der elevene både får lære om egne og om hverandres tradisjoner, religioner og livssyn. Samtidig skal en ta hensyn til elevenes kulturelle, religiøse og livssynsmessige bakgrunn. Alle elever må få bedre kjennskap til og forankring i egne tradisjoner som utgangspunkt for det de skal lære om andre kulturer, religioner og livssyn. De store variasjonene i elevenes bakgrunn mellom landsdeler, skoler og klasser gjør at hensynet til et felles, allsidig innhold og til differensiert eller tilpasset opplæring vanskelig kan sikres godt nok bare gjennom sentralt fastsatte læringsmål. Derfor bør det samtidig gjøres bruk av lokalt lærestoff for å nå læringsmål som konkret tar hensyn til elevenes bakgrunn.

Det er et åpent spørsmål om ordningen med lokal frihet til å disponere eller omdisponere 25 % av timene i det enkelte fag, i praksis vil gi like gode rammer for differensiering og tilpasning som dagens ordning, spesielt når det gjelder de yngste elevene. Læreplanen bør gi klare retningslinjer for å sette opp lokale læringsmål og ta i bruk lokalt lærestoff. I tillegg til sentrale læringsmål og sentralt lærestoff bør alle elever også sikres et minimum av fordypning i lærestoff som svarer til elevenes egen bakgrunn eller tradisjon. Dette er særlig viktig for å stimulere minoritets elever til integrerende sosialisering, motvirke assimilering og sikre opplæring i samsvar med foreldrenes overbevisning, slik også menneskerettighetene krever.

5. Den prosentvise fordelingen mellom ulike hovedområder bør bare gjelde for de sentralt fastsatte læringsmålene

I gjeldende læreplan skal fordelingen på alle hovedtrinn være slik at om lag 55 % av timetallet til *sentralt* fastsatt lærestoff knyttes til kristendommen, om lag 25 % til andre religioner og livssyn og om lag 20 % til etikk og filosofi. En fordeling som dette er neppe urimelig med

tanke på kristendommens særstilling i norsk historie, kultur og samfunnsliv, og med tanke på den felles kulturkompetansen som alle elever må ha for å fungere likeverdig i det norske samfunn. Tilsvarende gjelder for andre skolefag. Hensynet til integrerende sosialisering, særlig for minoritets elever, tilsier at disse elevene også får anledning til å fordype seg i egen kultur og tradisjon, kanskje særlig på barnetrinnet. For å sikre rammene for en slik tilpasning bør den prosentvise fordelingen *bare* gjelde for arbeid med *sentralt* fastsatte læringsmål.

6. *Læreplanen bør fortsatt stimulere til å arbeide både med verdidimensjonen (erkjennelsesdimensjonen, budskapet) og med redskaps- eller nytte dimensjonen ved lærestoffet. Hvis verdidimensjonen avblendes eller underordnes nyttehensyn, vil faget heller bidra til assimilering enn til integrering*

Etter kritikken fra menneskerettskomiteen kunne det være nærliggende å gå inn for at lærestoffet i faget bør "nøytraliseres", ved å skape pedagogisk distanse mellom elevene og budskapet (verdidimensjonen) i lærestoffet. Nøytraliteten ville da bestå i at religioner og livssyn ikke fikk komme til orde med sitt budskap, men ble bearbeidet bare ut fra nyttehensyn eller utenfraperspektiv. Dette svarer til at det også i den norske debatten har vært tatt til orde for å bygge ned de identitetsdannende elementene i faget, særlig av hensyn til elever fra ikke-kristne minoriteter.

Men et slikt forslag er problematisk av mange grunner. Først og fremst ville være det komme i konflikt med at faget bør belyse forskjellige religioner og livssyn slik de faktisk fungerer i kultur og samfunn. Det ville også være uforenlig med å behandle lærestoffet ut fra sin egenart, slik lov og læreplan krever, og med at faget skal bidra til forståelse på tvers av ulike syn. Dessuten ville det komme i konflikt med det omtalte punktet i Læringsplakaten (pkt. 4), med at kunnskap i generell del av læreplanen også omfatter opplevelse og søking etter identitet og mening, og med at opplæringen som helhet har allsidig dannelse som slutt mål. For alle skolens fag gjelder det at kunnskap, opplevelse, identitetsutvikling og dannelse ikke kan rives løs fra hverandre.

Det folkerettslige kravet om *nøytralitet* må oppfylles ved at elevene får møte budskapet i *forskjellige* religioner og livssyn, og ved at de behandles ut fra likeverdige pedagogiske prinsipper. Både i gjeldende læreplan og i læreplanen fra L97 sikres dette hensynet med en bestemt formulering i de felles målene. Opplæringen har som felles mål at elevene får kjennskap til lærestoffet "*som levende kilde for tro, moral og livstolkning*". Med tanke på integrerende sosialisering er det helt avgjørende at denne dimensjonen ikke svekkes, men følges opp i forhold til forskjellige religioner og livssyn.

I høringsbrevet om endringer i opplæringsloven sies det også uttrykkelig at undervisningen må gi elevene kjennskap til den funksjon religioner og livssyn har både som tradisjon og som kilde til tro, moral og livstolkning. Dette momentet er så sentralt at det bør markeres som et overgripende perspektiv i læreplanens beskrivelse av fagets formål. Det svarer til den plass dette momentet hele tiden har hatt i de felles målene for faget.

7. *Integrerende sosialisering krever arbeidsmåter som kombinerer ulike former for innlevelse og deltakelse med sammenligning og kritisk analyse. Den reviderte læreplanen bør ivareta dette på en likeverdig måte for lærestoff fra forskjellige religioner og livssyn*

Den nye læreplanmalen krever tydelige kompetansemål, men overlater organisering, metoder og arbeidsmåter til lærestedene. Den nye planen for KRL bør likevel legge klare føringer når det gjelder arbeidsmåter i faget. I sak dreier det seg om å hente inn relevante momenter fra generell del av læreplanverket. Der svarer den vide forståelsen av kunnskap, læring og opplæring til et tilsvarende bredt spekter av arbeidsmåter. Opplæringen skal stimulere til læring både gjennom erkjennelse og opplevelse, innlevelse, utfoldelse og deltakelse (jf. L97,

s. 15). Dette hensynet er også godt ivaretatt i omtalen av arbeidsmåter i faget i St.meld. nr. 32 (2000-2001), som forarbeid til gjeldende læreplan.¹ Læringsplakaten (pkt. 6 og 11) legger også vekt på varierte arbeidsmåter og involvering av lokalsamfunnet i opplæringen. Integrerende sosialisering og allsidig dannelse krever at elever både fra majoritet og minoriteter lærer å se så vel egen som andres tro og tradisjoner både innenfra og utenfra. Da må en også ta i bruk arbeidsmåter som både gir innlevelse og distanse i forhold til lærestoffet. Dette prinsippet for valg av arbeidsmåter bør komme til uttrykk også i den reviderte læreplanen, og det bør følges opp i formuleringen av kompetansemål.

Gjeldende læreplan legger vekt på at arbeidsmåtene i faget må tilpasses religionenes og livssynenes "egenart og selvoppfatning" og legge til rette både for engasjement og distanse (*KRL-boka*, s. 13 og 14.) På den måten ivaretar læreplanen lovens krav om at lærestoffet skal presenteres ut fra sin egenart. Den ivaretar også viktige synspunkter fra forarbeidene, som legger til grunn at arbeidet med faget skal foregå på en faglig og saklig måte og ta hensyn til budskapet i lærestoffet og dermed til religionenes og livssynenes egenart (jf. sitatet i note 1). Disse momentene knyttet til arbeidsmåter bør videreføres i den reviderte læreplanen. Det ser også ut for å være i tråd med forslagene i departementets høringsbrev om endringer i opplæringsloven. (Jf. bl.a. pkt. 5 i listen over tiltak, høringsbrevet s. 4).

8. *Av den reviderte læreplanen bør det framgå klart at faget ikke har sin basis i én religion eller ett livssyn, men at det skal behandle ulike religioner og livssyn som likeverdige sannhetskandidater. Det svarer til en metaposisjon som kan omtales som perspektivpluralisme*

Gjeldende lov og læreplan gir ikke kristendommen noen særstilling med tanke på hva som måtte være sant eller gyldig. Derfor skal det også undervises etter samme eller tilsvarende pedagogiske prinsipper når en arbeider med ulike religioner og livssyn. Høringsbrevet om endringer i opplæringsloven går også inn for å opprettholde de bestemmelsene det her er tale om. Disse bestemmelsene passer best inn i et verdibestemt metastandpunkt som kan omtales som perspektivpluralisme, til forskjell fra absoluttisme, skeptisisme og relativistisk pluralisme. I forhold til KRL går dette metastandpunktet ut på at religioner og livssyn gjør krav på å være sanne eller gyldige. Som helhetstolkninger utelukker de samtidig hverandre. Faget skal så behandle ulike religioner og livssyn som likeverdige sannhetskandidater, uten å ta stilling til hva som måtte være sant eller gyldig. Det er det bare individ eller grupper som kan eller skal gjøre. Fra fagets eksterne synspunkt kan og skal en likestille forskjellige standpunkt og posisjoner. Det kan en derimot ikke gjøre fra et internt synspunkt. Som samfunnsmedlemmer må vi kunne kombinere egne overbevisninger med evne til å forstå og respektere andre og til å leve med uenighet.

¹ Jf. følgende sitat fra s. 55:

De samme pedagogiske prinsippene skal etter departementets mening legges til grunn i arbeidet med ulike religioner og livssyn. Undervisningen skal i utgangspunktet gi alle elever den samme mulighet til å identifisere seg med sin egen tradisjon og livstolkning, og til å utvide horisonten i møte med andre verdier. Undervisningen i faget skal ikke bare gi teori om religioner og livssyn. Faget skal også formidle møter med troen slik den praktiseres og kommer til uttrykk innenfor de forskjellige trossamfunnene. Det å møte forskjellige religioner og livssyn i praksis er en del av den kunnskapen alle bør ha, for virkelig å forstå den enkelte religion og det enkelte livssyn.

Faget bør derfor også legge til rette for læring gjennom erfaring, ved å møte representanter for religioner og livssyn, arbeide med fortellinger, bilder, musikk osv. Slik skal faget formidle møter med lærestoffet "som levende kilde for tro, moral og livstolkning". I sak betyr dette nettopp møter med *verdidimensjonen* i lærestoffet.

Vurdering av forslaget til ny læreplan

Forslaget til ny læreplan for KRL ivaretar i større eller mindre grad de fleste av disse prinsippene. I store trekk kan vi derfor støtte forslaget til læreplan. Men vi mener også at det er viktige hensyn som ikke sikres godt nok i forslaget. Vi vil særlig framheve de elementene som bør forbedres.

Er læreplanmalen akseptabel?

Det er ingen selvfølge at KRL-faget, slik det er utformet i lov og læreplan, knirkefritt lar seg tilpasse den nye læreplanmalen. Den nye malen har fire hoveddeler. Den starter med en overskrift om *Formål med faget*, men uten noe punkt som eksplisitt formulerer felles mål. Deretter følger en overskrift om *Struktur i faget*. Her omtales timetall, hovedområder i faget og grunnleggende ferdigheter. Den tredje hoveddelen formulerer *Kompetansemål* etter 4., 7. og 10. årstrinn. Den siste delen gjelder *Vurdering*.

Problemet blir tydelig når vi stiller spørsmålet om hvordan den nye læreplanen skal ta hensyn til de forskjellige bestemmelsene som gjelder for faget, bl.a. slik de framgår av departementets høringsbrev (av 8.2.2005) med forslag til endringer i opplæringsloven. I gjeldende læreplan kommer de aktuelle bestemmelsene først og fremst til uttrykk i innledningen til planen og i formuleringen av felles mål. I innledningen siteres også KRL-paragrafen (§ 2-4) i opplæringsloven. Når innledning og felles mål nå mangler i den nye læreplanmalen, blir det ikke minst kapitlet om *Formål med faget* som må vise hvordan de ulike kravene skal ivaretas i planen.

En av ulempene er at en ikke eksplisitt formulerer felles mål. Det innebærer en viss tendens til å svekke faget *som kilde til tro, moral og livstolkning*. Dette momentet markeres nå bare i forbifarten, i omtalen formålet med faget. Å svekke dette momentet er å gå i feil retning. Det bidrar til å løsrive faget fra dannelsesstenkingen i læreplanens generelle del, og det svekker faget som opplegg for integrerende sosialisering. Momentet bør poengteres klarere under omtalen av formålet med faget. En annen ulempe er at de nye læreplanene ikke skal gjøre rede for arbeidsmåter i faget. Den vedtatte fagprofilen har nær sammenheng med arbeidsmåter. Et stykke på veg kompenseres det for ulempene ved at læreplanforslaget også siterer (ny) § 2-4 og sier noe om arbeidsmåter under omtalen av fagets formål. Vi vurderer begge deler som helt nødvendige, selv om det skurrer litt i forhold til den vedtatte malen.

Tolkning av læreplanmalen. Svekking av det felles innholdet i fagene

Noen av prinsippene for de nye læreplanene er at de skal gjøres mindre detaljerte, inneholde tydelige kompetansemål, prioritere grunnleggende ferdigheter på fagenes egne premisser og overlate organisering, metoder og arbeidsmåter til lærstedene. Gjennom forslaget til læreplan for KRL og andre fag gis det en *tolkning* av disse prinsippene som med god grunn har blitt kritisert. Hvor blir det av de tydelige kompetansemålene som skal sikre et *felles innhold* i fagene? Med tanke på felles innhold er kompetansemålene gjennomgående mindre spesifikke enn tilsvarende mål i gjeldende læreplan. Et eksempel får fram poenget. Ut fra gjeldende plan skal elevene i 1.-4. klasse

bli kjent med fortellinger fra Det gamle testamente, deriblant om skapelsen, syndefallet, Kain og Abel, Noahs ark, Babels tårn, Abraham, Sara og Isak, Josef, Moses og de to bud og lære seg budene, David, og Daniel i løvehulen. (*KRL-boka*, s. 17)

I forslaget til ny læreplan skal elevene etter 4. klasse

kunne fortelle om innholdet i sentrale tekster fra 1. og 2. Mosebok i Det gamle testamente

Tilsvarende endringer er gjennomgående også for de andre emnene i planen. Denne formen for forenkling har etter vårt syn en helt uakseptabel pris. En av grunnene til et slikt grep kan være at en vil legge bedre til rette for tilpasset opplæring. Men slik dette nå er gjennomført, blir resultatet at en i stedet svekker det som skulle være et *felles* innhold i dette og andre fag. En kjerne av felles innhold er en grunnleggende forutsetning for integrerende sosialisering. Et felles innhold er også en klar forutsetning for forståelsen av kulturarv og enhetsskole i generell del av læreplanverket. Samtidig er dette hensynet også eksplisitt uttrykt i gjeldende formålsparagraf, gjennom leddene som taler om *god allmennkunnskap* og om at opplæringen skal støtte opp under *et felles kunnskaps-, kultur- og verdigrunnlag*. Slik forslaget til plan er utformet, overlates valg av innhold i alt for stor grad til lærebokforfatterne og skolens skjønn. Realiteten er at en undergraver det innholdet som skulle være *felles*. Samtidig blir kompetansemålene, slik de formuleres i den sentrale læreplanen, alt for lite spesifikke. På dette punktet er balansen mellom sentralt fastsatt innhold og lokal valgfrihet mye bedre ivaretatt i gjeldende læreplan. Denne kritikken krever omfattende justeringer av kompetansemålene i forslaget til læreplan. Hensynet til lokal valgfrihet kan og bør ivaretas uten å undergrave skolens felles innhold.

Fagets formål

Kapitlet om fagets formål har fått med de fleste sentrale momenter knyttet til den overordnede fagforståelsen som er markert ovenfor. Vi har allerede påpekt det uheldige i at en har utelatt den eksplisitte formuleringen av felles mål for faget. I den forbindelse ser vi en tendens til å svekke faget som kilde til tro, moral og livstolkning. Vi foreslår at dette momentet markeres klarere i beskrivelsen av formålet for faget. Samtidig bør en her markere klarere fagets bidrag til skolens felles innhold. Disse momentene kunne for eksempel ha vært uttrykt gjennom et avsnitt som dette:

Kunnskap om religioner og livssyn, etikk og filosofi skal stimulere til utvikling av identitet og livstolkning, legge grunnlag for dialog og fremme forståelse, respekt og toleranse mellom mennesker med forskjellige oppfatninger i tros- og livssynsspørsmål. Kjennskap til hverandres tro og tradisjoner skal bidra til kritisk refleksjon og til en viss felles, flerkulturell kompetanse.

Omtalen av arbeidsmåter er bra, så langt den rekker, men kunne med fordel ha vært fyldigere. Det burde ha vært nevnt at valg av arbeidsmåter bør ta hensyn til religionenes og livssynenes egenart og selvopfatning og være tilpasset elevenes bakgrunn. Et viktig moment er at arbeidet med faget både skal gi elevene mulighet til innlevelse og engasjement og til å innta den nødvendige distanse. Når det gjelder religioner og livssyn som ikke er representert i lokalmiljøet og distriktet, bør det presiseres at hele hovedområder ikke kan utsettes fra 1.-4. til 5.-7. trinn.

Det virker uklart hvordan *livssynsdelen* av faget skal omtales når det dreier seg om fagets formål. I første avsnitt brukes uttrykket *sekulære livssyn*, mens andre avsnitt taler om *livssynshumanisme*. Vi mener det er uheldig å begrense livssynsdelen til (sekulær) livssynshumanisme, jf. nedenfor. Derfor foreslår vi at en i disse avsnittene bare bruker uttrykket *livssyn*. Teksten blir da slik:

Kunnskap om religioner og livssyn, filosofi og etikk er vesentlig for å kjenne...osv.

Kunnskap om religioner og livssyn skal legge grunnlag for dialog, livstolkning ...osv.

Hovedområder og timetall

Det sies uttrykkelig at den prosentvise fordelingen av tid som skal brukes på de ulike hovedområder (55 % av timetallet til Kristendom, 25 % til Jødedom osv. og 20 % til Filosofi og etikk), bare gjelder for de sentralt fastsatte kompetansemålene. Dette er viktig, særlig med tanke på tilpasset opplæring. Det er også viktig, som planen påpeker, at muligheten for lokal tilpasning sikres gjennom regelen om at inntil 25 % av timetallet kan disponeres ved den

enkelte skole. Det siste punktet mener vi bør tolkes slik at en ikke er bundet av den prosentvise fordelingen når det gjelder timer som disponeres lokalt. Poenget med lokal tilpasningen og differensiering er ikke minst at også minoritets elever skal få bedre kjennskap til egen tradisjon som utgangspunkt for å lære om andre religioner og livssyn.

Det hovedområdet hvor *livssyn* inngår, virker ikke godt nok gjennomarbeidet. Gjeldende læreplan har hovedvekt på sekulær humanisme / livssynshumanisme i 1. til 7. klasse, mens livssynsmessig mangfold i dagens Norge, dialog mellom religioner og livssyn og moderne religionskritikk kommer med i 8. til 10. klasse. Forslaget til ny læreplan har et lignende opplegg. Resultatet blir etter vårt syn et for ensidig fokus på sekulær humanisme på bekostning av andre livssynstradisjoner. Det er uheldig at planen for 1. til 7. trinn kan gi inntrykk av at det bare finnes ett sekulært alternativ til religionene. Begrepsbruken er også uklar når det gjelder forholdet mellom humanisme og livssynshumanisme (sekulær humanisme). Mangfoldet innenfor humanistisk tradisjon bør markeres klarere i planen. Det er dessuten vanskelig å finne noen faglig begrunnelse for at *livssynskunnskap* i fagbetegnelsen KRL skulle begrenses til sekulær humanisme. En slik begrensning er det heller ikke dekning for i fagtradisjonen for faget Livssynskunnskap. I planen i M-87 har for eksempel emnet *Sekulære livssyn* hovedvekt på humanisme, marxisme og eksistensialisme. Vi foreslår at det aktuelle hovedområdet i faget heller kalles *Jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og livssyn*, eventuelt *sekulære livssyn*.

Med tanke på framtidig fagutvikling er det grunn til å arbeide videre med profileringen av *livssynskunnskap* innenfor KRL. I den forbindelse bør en også se nærmere på hvordan hovedområdet *etikk og filosofi* skal utvikles videre og samordnes med de øvrige emnene i faget. Her gjenstår det et betydelig utviklingsarbeid, både faglig og fagdidaktisk.

Kompetansemål

Vi har allerede gjort gjeldende at kompetansemålene gjennomgående er for lite spesifikke. Resultatet er at en svekker det felles innholdet i faget. Dette er en innvending som krever en forholdsvis omfattende bearbeiding av kompetansemålene.

Derimot har forslagene til kompetansemål gjennomgående tatt hensyn til at faget skal behandle religioner og livssyn som likeverdige.

Uklarheten i begrepsbruk knyttet til humanisme er påfallende i noen av kompetansemålene. I mange tilfeller er det uklart om en taler om sekulær humanisme eller om en bredere humanismetradisjon. Her kreves det opprydding. En bør unngå inntrykket av at humanisme er identisk med sekulær humanisme. Der en i sak taler om sekulær humanisme, bør det framgå uttrykkelig.

Et kompetansemål knyttet til kristendommen etter 4. årstrinn er at elevene skal kunne

- gjengi og samtale om innholdet i et utvalg sanger

Med tanke på opplevelsedimensjonen i faget og lærestoffets egenart er dette et eiendommelig kompetansemål. Her bør det også inngå at elevene skal kunne gjenkjenne sangene når de synges! Det vil også være i tråd med et kompetansemål som er gjennomgående for religioner og livssyn, nemlig at elevene skal kunne

- gjenkjenne kunst og estetiske uttrykk knyttet til...

Dette forutsetter at elevene får møte kunst og estetiske uttrykk knyttet til religioner og livssyn. Tilsvarende bør selvfølgelig også gjelde den formen for kunst og estetisk uttrykk som bruken av salmer og sanger utgjør i kristendommen.

Sammenfatning

Høringsuttalelsen gjør rede for de normative kildene for faget og læreplanrevisjonen, vurderer fagforståelsen i uttalelsen fra FNs menneskerettskomité og formulerer det som bør være prinsippene for revisjonen av læreplanen. På dette grunnlaget vurderes forslaget til ny læreplan i KRL.

- Forslaget til ny læreplan ivaretar i større eller mindre grad de fleste av disse prinsippene.
- Den nye læreplanmalen er ikke godt egnet til å uttrykke den overordnede fagforståelsen for KRL. Den resulterer bl.a. i en viss svekkelse av faget som kilde til tro, moral og livstolkning. Bare et stykke på veg kompenseres det for dette ved at kapitlet om formålet med faget omtale arbeidsmåter og siterer (ny) § 2-4 i opplæringsloven.
- Gjennom forslaget til læreplan for KRL og andre fag tolkes læreplanmalen på en måte som svekker det felles innholdet i fagene. For å motvirke dette bør kompetansemålene i planen gjennomgående gjøres mer spesifikke. Dette er en hovedinnvending som krever en ganske omfattende revisjon av kompetansemålene i planen.
- I kapitlet om fagets formål bør det markeres klarere at faget skal være kilde til tro, moral og livstolkning. Omtalen av arbeidsmåter og livssyn bør også suppleres og justeres.
- Det bør gjøres visse presiseringer knyttet til timetall og hovedområder i faget, og kompetansemålene bør justeres på en del punkter.

Med vennlig hilsen for

DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET

Vidar L.Haanes

Rektor